

ENTREVISTA

Bernat Dedéu: "Els estats sempre s'imposen a través de sang"

El filòsof i articulista d'"El Nacional" reflexiona sobre el cinquè manament a 'No mataràs', el seu primer (i últim?) llibre

Joan Simó i Rodríguez

Foto: Irene Vilà Capafons | Vídeo: Arnau Artigas

Barcelona. Dijous, 8 de febrer de 2024. 05:30

Actualitzat: Dijous, 8 de febrer de 2024. 08:43

Temps de lectura: 10 minuts

El primer que Moisès va fer en baixar del Sinaí fou ordenar una matança. Incomplia així el cinquè dels manaments que acabava de rebre, el més senzill, el més famós, un dels pocs que, encara avui, figura dins el Codi Penal. "No mataràs", va dir-li Jahvè i, tot seguit, l'alliberador del poble jueu va castigar amb l'espasa a tres mil dels seus conciutadans. L'excusa que ens dona la Bíblia és que els membres del poble elegit havien aprofitat l'absència del seu líder per entregar-se al fornicí salvatge i adorar, ja de pas, a un vedell d'or, però no cal ser gaire espavilat per adonar-se que el text més sagrat de la nostra cultura és un espai on l'assassinat esdevé una pràctica d'allò més habitual.

Sobre aquesta paradoxa i sobre moltes altres qüestions vinculades amb la mort, el poder i la relació inseparable que els uneix, ens parla el filòsof Bernat Dedéu a *No mataràs*, el cinquè dels volums de la sèrie sobre els manaments que l'editorial Fragmenta va començar a publicar a finals de l'any passat. Dirigida per Anna Punsoda, la col·lecció inclou volums com *Estimaràs a Déu sobre totes les coses* (Jordi Graupera), *No prendràs el nom de Déu en va* (Ignasi Moreta) o *Santificaràs les festes* (Maria Garganté), llibres que prenen el nom de manaments molt menys populars que el que li ha tocat analitzar a Dedéu, però que ens ajuden a mirar-nos la Bíblia com allò que és, un dels millors manuals de ciències polítiques mai escrits. Com apunt, l'autor presentarà el llibre aquest dijous a les 18.30h a l'Ateneu Barcelonès acompanyat de Punsoda i el filòsof Jordi Graupera.

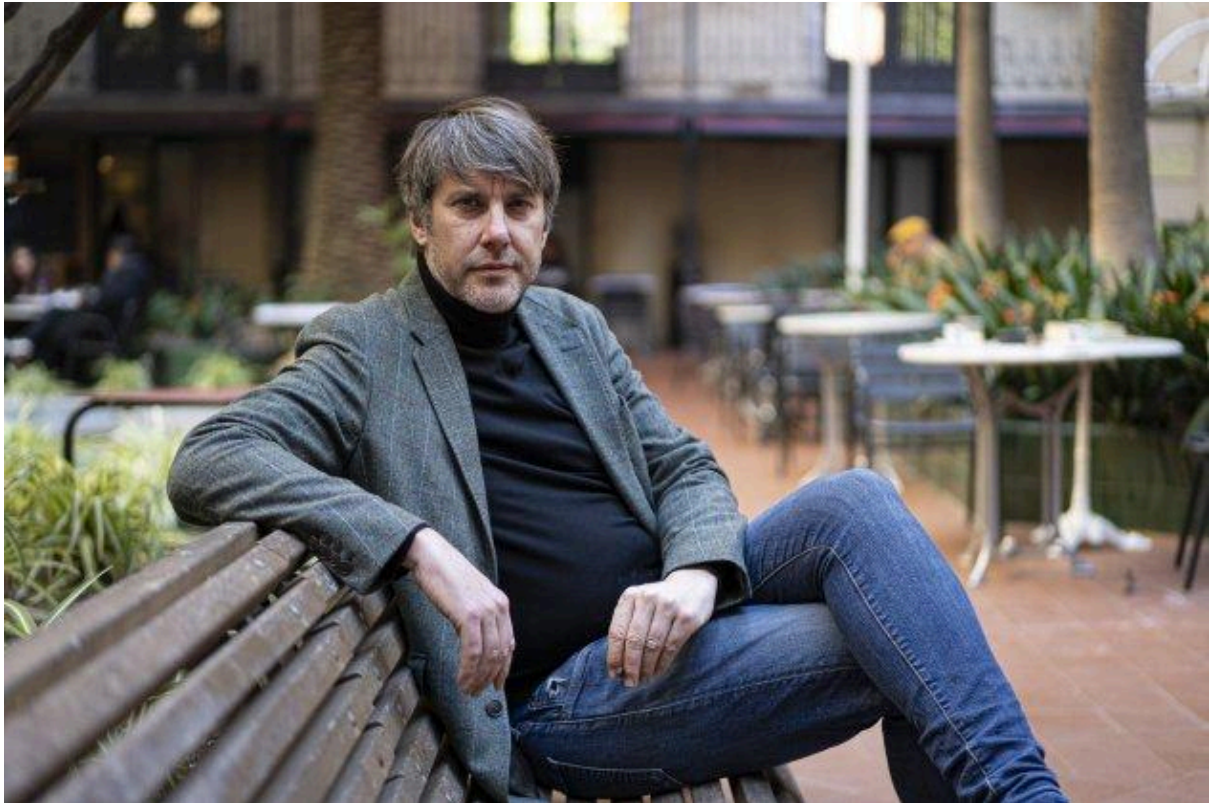

Foto: Irene Vilà Capafons

Per què hem de llegir l'Antic Testament?

La Bíblia té una capacitat que tenen raríssimes obres d'art, com *El Quixot* quan anticipa la prosa de Joyce o la Simfonia 40 de Mozart quan anticipa el dodecafonisme. En textos escrits *antediluvianament* s'hi copsen preguntes que es dirimiran molt més tard. L'Èxode explica una cosa que ni els pensadors contractualistes del segle XVII, és a dir, la gent que teoritza sobre la creació dels estats moderns, són capaços d'explicar, que és una mica el *making-off*. La pregunta que respon l'Èxode, d'una manera molt violenta, molt crua, molt descriptiva i literàriament extraordinària, perquè el seu escriptor, el fill de puta, gastava una prosa i una capacitat metafòrica envejable, és “què passa abans?”, “quin és l'estat natural de l'home?”.

Que és el mateix que es preguntava Rousseau.

Els filòsofs contractualistes creen una certa literatura, però en el cas de l'Èxode tenim una pel·lícula que ens explica com comença una societat a través de l'alliberament d'un poble i a través de conceptes que Déu empra i que ens situen directament al segle XXI; parlo del concepte d'immunitat, el de sobirania, el d'estat, el de constitució o la mateixa noció de llei, perquè el manament no deixa de ser una llei. La gent que va escriure la Bíblia era molt sàvia, és un llibre fonamental.

L'Èxode explica una cosa que ni els pensadors contractualistes del segle XVII, és a dir, la gent que teoritza sobre la creació dels estats moderns, són capaços d'explicar

També ens parla de com es construeixen els líders polítics, de com Moisès passa de ser un cagadubtes a tenir més mala llet que Henry Kissinger.

Quan descobreix la seva condició d'esclau, Moisès se'n va d'Egipte i fa vida de pastor. Anticipant el que Rousseau explicarà al seu *Émile*, adopta una vida netament natural, sense cap mena d'ambició política. Déu l'escull, però ell és un ésser que no té intenció de liderar res. Fins i tot en els moments en els quals Moisès s'està formant com a líder, durant l'episodi de les plagues, no sap com adreçar-se al Faraó. De fet, ha d'utilitzar al seu germà com una mena de ventríloc. Que Déu triï un individu així enllaça amb la idea del sobirà com una figura pràcticament divina que serveix per unir la tribu.

Suposo que els autors de l'Antic testament havien llegit Hobbes.

A diferència de Rousseau, Hobbes considera que la unió dels homes no és cap entitat política. Fins que els homes no signen un contracte i eviten la temptació de matar-se entre ells no esdevenen una entitat política. La tensió entre la visió rousseauniana, que planteja la societat primitiva com una font de beatitud, i la hobbesiana, que la defineix com un estat de guerra insuportable, està admirablement descrita en el personatge de Moisès, però la podem veure també en la figura de Jesús. Ell comença sent una persona sense cap mena de vocació de lideratge, un paio amb un llenguatge pràcticament autista, però acaba dient que no ha vingut a portar la paraula de Déu només, que ell ha vingut a portar l'espasa. L'escena de l'expulsió dels mercaders del temple és d'una violència extrema, com el menyspreu amb el qual, a vegades, s'adreça a la seva pròpia mare o als seus propis deixebles. Recorda a la violència que empra Déu amb el seu poble abans d'alliberar-lo, com si el poble fos indigne de la sobirania que ell els ha ofert a còpia de matar els seus enemics. És un llenguatge d'una cruessa extrema i fascinant.

Al llibre afirmes que “el cristianisme ens evita la temptació naïf del pacifisme”.

Com hem passat d'això a la moral del junquerisme?

Vivim en un país on la visió junquerístico-catequista de la religió ha substituït la teoria política que fonamenta la majoria de les civilitzacions que tenen un estat. La base del junquerisme i del processisme és fer-nos oblidar que podem ser homes lliures a través de l'única forma en què es pot esdevenir lliure, que és imposant la llibertat. Les civilitzacions dialoguen, posen els arguments sobre la taula, fan tots els mítings i les reunions a l'ONU que facin falta i, quan arriba el moment límit, posen l'exèrcit sobre la taula. Això ho sap el senyor Biden, ho sap el senyor Putin i ho està començant a saber el senyor Zelenski, que quan es quedi sense míssils durarà quatre dies.

Nosaltres “som gent de pau”.

Els catalans tenim coses extraordinàries com a poble, però hem confós la política amb l'ètica i això és un mal terrible de la nostra tribu. Pensem que la política és l'art de tenir raó, pensem que l'art de tenir raó es basa en la bondat i pensem que, si tenim raó, el món ens la donarà. Jo crec que aquesta última és la nostra pitjor tara, la més perillosa. Com hem arribat al processisme catequista? A base de no llegir els filòsofs que havíem de llegir. Per això el més important del meu llibre és la bibliografia. Si algú vol prescindir del llibre i anar directament a la bibliografia l'animo a fer-ho, perquè començarà a veure que els estats s'imposen a través de la sang, sempre.

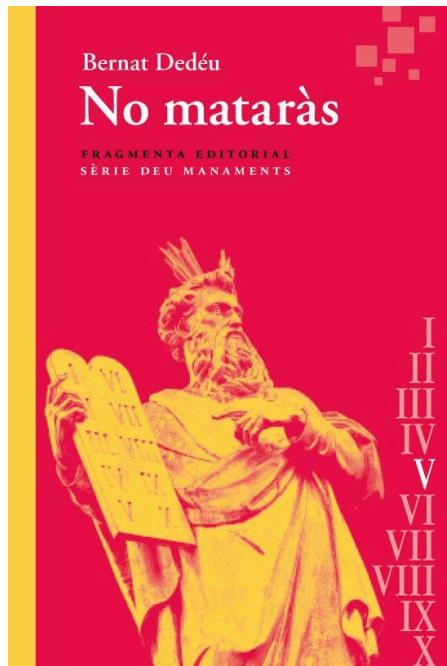
Els catalans tenim coses extraordinàries com a poble, però hem confós la política amb l'ètica i això és un mal terrible

Els jueus ho van entendre en el seu moment.

El poble d'Israel es fa des de la guerra. Això és el que explica l'Èxode. Als catalans ens sorprèn que els estats utilitzin el seu poder i crec que és un defecte molt nostre. Ara que estem vivint un *revival* extraordinari de l'[Operació Catalunya](#), és habitual que ens preguntem per què l'Estat oprimeix, per què l'Estat empresona els nostres líders quan sabem i sap l'Estat que aquí, a Catalunya, l'any 2017, no hi va haver violència. Com és que l'Estat exerceix el poder? Perquè no té més remei que fer-ho, perquè és la seva estricta obligació. El que no entenem els catalans és que, quan Isabel Díaz Ayuso diu que l'Estat ha de fer el que sigui per defensar-se, cosa que, per cert, deia, fa molt poc temps, la ministra socialista Margarita Robles, l'Estat té tota la raó del món. I Catalunya com a Estat hauria de fer l'impossible per defensar-se. Una altra cosa és que la força es pugui utilitzar d'una manera més o menys intel·ligent. Hi ha formes i formes, gent que tenia molta força ha perdut perquè no tenia perícia a l'hora d'usar-la. Però la força i el poder sempre estan per exercir-los.

Això no t'ho expliquen a classe.

Jo em refereixo a la tradició de Hobbes i Maquiavel com “la cara B” de la filosofia. La “cara A” és la cara més amable, la filosofia aristotèlica rousseuniana. Aristòtil creu que la societat s'ajunta de la manera que sigui per arribar a un nivell d'excel·lència i Rousseau també parla d'una sèrie d'agrupacions d'homes i dones que s'ajunten en honor a allò que ell anomena la religió civil, és a dir, a conceptes que són objectivament bons. Tot això està molt bé. Jo no soc una persona bel·licista, com la majoria dels catalans. Per fer la independència no tenim ganes de sortir al Passeig de Gràcia a matar espanyols. Això és evident. No ho desitgem, no ho volem. El problema no és aquest i Hobbes ho diu molt bé.

I quin és el problema?

El problema no és que tu siguis pacifista o no. El problema és que, si vols constituir una unitat política sòlida, tard o d'hora t'hauràs d'enfrontar a la temptació de matar. I, per tant, el problema no és el que pensis. El problema és què faràs. Aquesta és la clau. El problema és què faràs, per què t'hi trobaràs. I això no ho podràs triar. Tu pots ser pacifista, el problema és que el món no ho serà per tu i després que tu matis o de què l'estat mati en nom teu, tu hauràs de conviure amb els altres. Aquí és quan comença la política per Hobbes, per això a mi em sembla tan interessant. La política és el que comença després de la batalla, després de la catarsi, després de la carnisseria, és quan els supervivents s'aixequen de la batalla i diuen, bé, ara què fem? El que nosaltres volem és estalviar-nos la batalla. I Hobbes ens diu:

“miri, no”

Sempre tenim l'opció de refugiar-nos en una bombolla de comoditat.

La resposta postmoderna i contemporània a la dialèctica de l'amic-enemic i de la violència es basa a fer noves versions del pacifisme rousseaunià, que les tenim cada dia explicades al CCCB, per exemple, o al Parlament de Catalunya. Són altres fórmules de dir "bé, ja que no podem evitar la guerra, busquem zones d'aïllament pràcticament perfectes mitjançant les quals l'alteritat sigui una mera virtualitat". Internet és la nova esfera. Si t'hi fixes, l'isolament de la societat occidental comença abans de la pandèmia. Tenim fenòmens com els hikikomoris del Japó, aquells adolescents que viuen tancats a casa i que bàsicament viuen en la seva bombolla. En els moments pre-pandèmics, la idea de la persona que té el món al seu telèfon mòbil o al seu ordinador era una idea que ens fascinava. Ara ens horripila perquè sabem que, evidentment, perdre les relacions de tacte, de sexe, de conversa és terrible, però, en aquell moment, ens fascinava. Per què? Perquè eliminava l'alteritat. Eliminada l'alteritat, eliminada la temptació de matar-nos. Era una ganga.

El problema no és que tu siguis pacifista o no; el problema és que, si vols constituir una unitat política sòlida, tard o d'hora t'hauràs d'enfrontar a la temptació de matar

Però no va acabar de sortir-nos bé.

Hem descobert que això tampoc ens ha solucionat res. Primer, perquè les xarxes han esdevingut una altra batalla, una extensió de la guerra. Costa trobar-hi contingut. El

que més trobes és batalla i, al final, la nostra pretensió d'esdevenir algú altre, de sortir de la nostra identitat a través d'un avatar, que en general era més guapo, més llest i follava més que nosaltres, també és vana, perquè ens hem adonat que nosaltres no som allò i que tard o d'hora hem de sortir al carrer. D'això ens parla Sloterdijk. El contractualisme explica per què vivim junts. La postmodernitat explica per què, després de tot el que ha passat, encara tenim la paciència de viure junts. I aquesta és la pregunta on estem nosaltres. Si t'hi fixes, totes les sèries de narrativa nord-americana van d'això. Des de *Lost* fins a *The Leftovers*. Quan el món cau i tornem a començar, què fem? Per què ens hem de tornar a ajuntar? D'aquell contracte que vam signar, què en queda?

Com a mínim ja no ens matem entre nosaltres.

La cultura de masses que no ens mata, però ens manté en vida a còpia de matar-nos. Què vol dir això? Que no ens suïcitem compulsivament, però som conscients de la quantitat d'habitants d'Occident que viuen absolutament drogats amb antidepressius, o de la quantitat de nanos de divuit anys que van als CAPS a dir que ja ho han viscut tot i que tenen ganes de morir-se, o del temps absolutament absurd que perdem a les xarxes. Jo no soc un tecnòfob, però és innegable que ens passem una tercera part del temps del nostre dia en un món que no és el nostre. És la perfecció de l'anihilament del qual parlava Marx, la capacitat de viure literalment en un altre món. Hi ha un augment extraordinari d'insomni entre nanos que, com explica el filòsof Jonathan Crary a *24-7*, no poden desvincular-se de la pantalla. Aquesta és una forma d'anar-nos matant. El que passa és que la medicina al seu torn ens aguanta. Vivim estant més morts que mai.

Foto: Irene Vilà Capafons

I, a més, fem les entrevistes fumant.

És una forma molt conscient que tenim de matar-nos i d'incomplir el nostre manament. Suïcidar-nos, en el fons, és una reivindicació divina. Deixa'm dir-ho d'una forma molt provocadora però molt realista. Al final els jihadistes tenen raó. La fórmula més estricta de fer cas al manament és fer de Déu i Déu és qui treu o dona la vida. El suïcida decideix exercir com a divinitat.

Això sona un xic politeïsta.

Quan mencionem la famosa cita del “*homo homini lupus est*” sempre ens oblidem que Hobbes defineix l'estat de guerra de tots contra tots com un estat on no només els homes i les dones poden matar-se entre ells, sinó que tots es creuen Déu. Aquest és el veritable problema, perquè de Déu i de sobirà només n'hi pot haver un, per molt que sigui en la forma d'un règim parlamentari. Quan tothom es creu sobirà acabem extingits.

No sé si tothom es creu sobirà, però cada vegada hi ha més gent que escriu llibres.

Jo he trigat molt.

Per què?

No havia escrit llibres fins ara per un tema inconfessable i per un de confessable.

Suïcidar-nos, en el fons, és una reivindicació divina; deixa'm dir-ho d'una forma molt provocadora però molt realista: al final els jihadistes tenen raó

Comencem pel primer.

El tema inconfessable és la covardia. Jo soc una persona a qui li agrada molt acabar les coses en el sentit objectual, algú que, per exemple, es mira molt els articles (tots els que he escrit a *El Nacional* tenen les mateixes línies i els mateixos paràgrafs), però, a l'hora de viure i a l'hora d'acabar les coses, les relacions, les amistats, soc un desastre. L'articulisme, per fer una metàfora molt *cutre*, és el sexe ràpid, és un *quickie*. L'assaig o la novel·la requereixen un esperit molt més maratonianà. Mentre he escrit aquest llibre, no ho negaré, ho he passat molt malament, m'ha provocat una angoixa repulsiva. El que passa és que me l'ha demanat la meva germana putativa, que és molt llesta i molt puta, i clar, evidentment, a una persona que estimo tant no li puc dir que no.

I el motiu confessable?

La responsabilitat. De les poques coses que he fet bé a la vida és estudiar molta filosofia. Jo, de fet, treballo per estudiar filosofia. Soc com el protagonista de *Crim i*

Càstig, soc ex-estudiant, que és la millor manera en la qual es pot definir una persona. Treballo per continuar estudiant, és l'únic que m'interessa. És a dir, t'he citat a l'Ateneu perquè segurament moriré aquí, envoltat de llibres. El cas és que he estudiat molt la filosofia i sé com n'és de difícil dir una cosa nova i fer el que ha de fer la filosofia, que no és només fer-nos pensar, sinó fer-nos pensar d'una altra manera. Pensar, pensa tothom. Aleshores, dir alguna cosa que no s'hagi dit implica molta responsabilitat. Podria haver fet vint llibres als meus quaranta-quatre anys? Sí, però només hi ha aquest. Per continuar escrivint, i per continuar escrivint concretament filosofia i per incomplir un altre manament i que aquest llibre no fos l'últim, hauria de ser més valent del que soc. Hauria de tenir un compromís amb el pensament, amb la prosa i amb la vida, que no tinc.

En aquest cas la guerra és interior.

L'obra és una lluita contra tu mateix. Després el lector dirà si el llibre li sembla una puta merda o una obra mestra, però clar, la guerra és nostra i la guerra, de moment, l'estic perdent. La meva guerra era escriure, era el meu únic interès. Hi ha hagut moments de la meva vida en que he escrit coses que han valgut la pena i ara fa molts anys que escric molt malament. El que passa és que tiro perquè tinc gràcia i tinc ofici. Però el que he d'escriure jo no està escrit i no ho he escrit per covardia. He perdut molt de temps, bàsicament amb l'amor; amb l'amor es perd molt de temps.

I amb la guerra.

És el mateix. Estimar una dona és entrar al camp de batalla. I jo he estimat moltes dones. M'han ensenyat molt, també cal dir-ho. Per tant, estem empatats.